

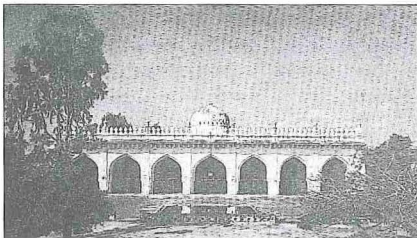
BERİDŞÂHÎ HÜKÜMDARLARI

1. Kâsım Berîd Şah	897 (1492)
2. Emîr Berîd Şah	910 (1504)
3. Ali Berîd Şah	950 (1543)
4. İbrâhîm Berîd Şah	988 (1580)
5. II. Kâsım Berîd Şah	995 (1587)
6. II. Emîr Berîd Şah	998 (1590)
7. Mirza Ali Berîd Şah	1010 (1601)
8. III. Emîr Berîd Şah	1018-1028 (1609-1619)

den III. Ahmed, Alâeddin, Velîyyullah ve Kelîmullah onun vesâyeti altında sadece ismen hükümdar idiler. Emîr Berîd edebiyat, sanat ve mimariye ilgi duyan bir şahsiyetti. Başşehirde Rengîn Mahal'i inşa ettiren de odur. Berîdşâhîler Vicanagar racaları ve diğer bazı komşularıyla sürekli mücadele ettiler. Son Berîdşâhî Sultanı III. Emîr Berîd Şah (1609-1619) Âdilşâhîler'in hücumuna mâruz kaldı. II. İbrâhîm Şah 1619'da Berîdşâhîler'i mağlûp ederek Bîder'i topraklarına kattı. Böylece Berîdşâhîler hânedanı sona erdi.

Berîdşâhîler Behmenî sanat ve mimarisini devam ettirdiler. Onların döneminde Maysor'un önde gelen şehri olan Bîder Rengîn Mahal, Taht Mahal, Terkeş Mahal ve Kâli (Kara) Mescid gibi binalarla süslenmiştir. Emîr Kâsım, Emîr Berîd, Ali Berîd ve İbrâhîm'e ait türbeler de Bîder'in meşhur yapıları arasında sayılabilir. Ünlü Behmenî Veziri Mahmud Gâvân'ın öğretime açtığı medrese Berîdşâhîler zamanında da eski hüviyetini korumuştur.

Berîdşâhîler dönemine ait Taht Mahal ve II. Kâsım Berîd Şah'ın türbesi - Bîder / Hindistan

BİBLİYOGRAFYA :

J. Scott, *Ferishta's History of Deccan*, Shrewsbury 1794; J. S. King, *History of the Bahmanî Dynasty*, London 1900, s. 122 vd.; T. W. Haig, *Historic Landmarks of the Deccan*, Allahabad 1907, s. 95-104; a.mlf., *Turks and Afghans*, Delhi 1965, s. 426-430, 433, 466, 635, 637; Zambaur, *Manuel*, s. 298; Bayur, *Hindistan Tarihi*, I, 465; G. Yazdani, *Bidar: Its History and Monuments*, Oxford 1947, s. 149-151, 160-161, 196-197; H. K. Sherwani, *The Bahmanis of Deccan*, Haydarabad 1953; a.mlf., "The Bahmanis of Muhammed Abad-Bidar", *A Comprehensive History of India*, New Delhi 1982, V, 1002-1003; a.mlf., "The Bahmanis Kingdom", a.e., V, 1007; a.mlf. — J. Burton-Page, "Bahmanis", *El²* (İng.), I, 925; a.mlf.ler, "Barîd Şâhîs", a.e., I, 1047-1048; a.mlf.ler, "Bîdar", a.e., I, 1199-1201; a.mlf.ler, "Berîd Şâhî", *UDMİ*, IV, 480-482; S. Lane Pool, *The Mohammadan Dynasties*, Beyrut 1966, s. 321; V. D. Mahajan, *The Sultanate of Delhi*, Delhi 1970, s. 269-270, 282-284; "Berîd-şâhî", *İA*, II, 550; R. M. Eaton, "Barîdşâhî", *Elr.*, III, 798-799.

ENVER KONUKÇU

BERİDÜ's-SAÂDE

(بريد السادة)

Muhammed b. Gâzî el-Malatyevi'nin
Anadolu Selçuklu Sultanı
İzzeddin Keykâvus
(1211-1220)

adına yazdığı nasihatnâme
türünde eseri

(bk. MUHAMMED b. GÂZÎ).

el-BERİKATÜ'l-MAHMÜDİYYE

(البريقة المحمودية)

Birgivi'nin
et-Tarikatü'l-Muhammediyye adlı
eserine Ebû Saîd el-Hâdimî'nin
(ö. 1176/1762)

yazdığı şerh

(bk. et-TARİKATÜ'l-MUHAMMEDİYYE).

BERİRE

(بريرة)

(ö. 60/680 [?])

Hz. Âişe'nin âzatlı câriyesi,
sahâbî.

Utbe b. Ebû Leheb'in veya ensardan birinin câriyesi idi. Bedelini dokuz yılda ödeyerek hürriyetini satın almak üzere efendisiyle bir anlaşma yapmıştı. Ara sıra hizmetinde bulunduğu Hz. Âişe'ye kendisini satın almasını teklif etti. Fakat sahiplerinin, velâyet* hakkı kendilerinde kalmak şartıyla bu satışa razı olacaklarını söylemeleri üzerine Hz. Âişe

onu satın almaktan vazgeçti. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber velâyet hakkının parayı ödeyip köleyi âzat edene ait olduğunu, bu konuda ileri sürülen şartın bir değer taşımadığını söyleyince Hz. Âişe bedelini ödeyerek Berîre'yi satın aldı ve daha sonra da hürriyetine kavuşturdu. Ancak Berîre onun hizmetinde kalmakta devam etti.

Âzat edilmeden önce Mugîs b. Caḥş adında bir siyahînin hanımı olan Berîre, hürriyetine kavuştuktan sonra evliliğini sürdürüp sürdürmeme konusunda dinî bakımdan tamamen serbest olduğunu öğrenince kocasından ayrılmayı tercih etti. Bu ayrılığa dayanamayan Mugîs'in Medine sokaklarında ağlayarak dolaşması ve Hz. Peygamber'e kendilerini yeniden birleştirmesi için yalvarması üzerine Resûlullah Berîre'yi evliliğinin devamı konusunda ikna etmeye çalıştı. Fakat o Hz. Peygamber'in bu arzusunun bir emir olup olmadığını öğrenmek istedi. Onun kendisini buna zorlamadığını, sadece arabuluculuk yaptığını anlayınca da kararında ısrar etti.

Berîre âzat edildiğinde kocası Mugîs'in hür mü, yoksa köle mi olduğu ihtilâfıdır. Medineli ve Mekkeli râviler onun köle olduğunu belirtirken Iraklılar hür olduğunu nakletmişlerdir.

Hicretin 9 veya 10. yılında meydana gelen bu hadiseden ahlâkî ve hukukî bakımdan 300 kadar mesele elde edildiği söylenmiştir. Taberî ve İbn Huzeyme bu konuda birer eser kaleme almışlar (Süyûtî, V, 164), İbn Hacer de *Fetḥu'l-bârî*'de (IX, 320-326) elde edilen hükümleri özetlemiştir. Bu meselelerin en önemlileri şunlardır: 1. Velâyet hakkı, bedelini ödeyip köleyi âzat edene aittir. 2. Âzat edilen kadın köle (câriye), kocasından ayrılıp ayrılmama konusunda serbesttir. 3. Hürriyetine kavuşan kadın köleler eşlerinden ayrıldıkları takdirde hür kadınlarinkine kadar iddet bekleyeceklerdir. 4. Berîre kendisine sadaka olarak verilen bir miktar etten Hz. Âişe'ye hediye etmiş, bu etten yemek isteyen Hz. Peygamber'e -sadaka kabul etmediği dikkate alınarak- etin mahiyeti hatırlatılınca Berîre'ye sadaka olan bir şeyin kendilerine hediye sayılacağını söylemiş, bundan da birine sadaka olarak verilen herhangi bir şeyin o kimse tarafından peygambere hediye edilebileceği sonucu çıkarılmıştır.

Halife olmadan önce ileri denecekleri dindarlığı ile tanınan Abdülmelik b. Mervân Berîre ile zaman zaman sohbet ederdi. Berîre onda gördüğü bazı kabiliyet-

ler sebebiyle ileride halife olabileceğini kendisine hatırlatarak kan dökmemesini tavsiye etmiş ve Hz. Peygamber'in, "Kişi cennet kapısına kadar getirilip cennet kendisine gösterildikten sonra bile, haksız yere bir müslüman kardeşinin bir şişe kanını akıttığı için gerisin geri çevrilir" dediğini söylemiş ve onu uyarmıştı.

Zehebî onun *ifk** hadisesinde şahitliğine başvurulmuş Berîre olmadığını söylemektedir.

Bir rivayeti Nesâî'nin *es-Sünen*'inde yer alan Berîre'nin Yezîd b. Muâviye dönemine kadar (60-64/680-683) yaşadığı rivayet edilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Wensinck, *Mu'cem*, "berîre" md.; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, VIII, 256-261; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 249-250; Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, VI, 439; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, VII, 39; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 297-304; Safedî, *el-Vâfi*, X, 125-126; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, Beyrut 1967, VII, 298; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 251-252; a.mlf., *Tehzibü't-Tehzib*, XII, 403; a.mlf., *Fethu'l-bârî*, Kahire 1407/1987, VIII, 325; IX, 320-326; Süyûtî, *Şerhu Süneni'n-Nesâî't* (Sünen içinde), Kahire 1348/1960, V, 164; Mehmed Zihni, *Meşâhîrü'n-nisâ*, İstanbul 1295, I, 121-122; Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*, II, 129; J. Robson, "Barîra", *EI*² (Fr.), I, 1080.

EMİN ÂŞIKKUTLU

BERKA

(برقة)

Libya'da eski bir şehir ve bölge.

Cebeliahdar dağlarından Akdeniz'e doğru dik yamaçlarla inen Berka bölgesi bir yarımada şeklindedir. Batısında Büyük Sirte körfezi bulunur; üç taraftan deniz rüzgârlarına açık olması ve bol yağmur alması sebebiyle verimli bir araziye sahiptir. Yıllık yağış miktarı 350-500 mm. civarındadır. Bu yağmurlar birçok su kaynağını besler ve deniz kıyısı ile dağlar arasında kalan kademeli yüksek ovaları sular. Cebeliahdar (yeşil dağlar) denilen dağlar gerçekten yeşil bir bitki örtüsü ile kaplıdır. Ancak bu dağların tepesinden (868 m.) güney tarafına doğru inildikçe yağmurlar kesilir, bitki örtüsü zayıflar ve nihayet çöle girilir. Güney tarafta geniş Sahra hinterlandına sahip bulunan Berka, Kufra vahasını da içine alarak toplam 855.400 km²'lik bir sahayı kaplar. Ancak Libya yüzölçümünün (1.759.500 km²) hemen hemen yarısını içine alan topraklarıyla bu bölge sadece 291.350 kişilik bir nüfusu barındırır. Ilıman bir iklime sahip olan Berka'da sı-

caklık ortalamaları kışın 13, yazın 26 derece civarındadır. Bölgede tarım ve hayvancılık da önemli yer tutar ve keçi boy-nuzu, incir, zeytin üretilir. Bölgenin merkezi olan batıdaki Bingazi ile doğudaki Derne en önemli şehirlerdir. Bingazi'nin 55 km. güneydoğusunda ve Derne'nin 60 km. güneyinde çöl başlar.

Bu bölge önceleri, milâttan önce VII-V. yüzyıllar arasında Grekler tarafından kurulan beş koloniden dolayı Pentapolis (Gr. "beş şehir"), daha sonra ise en kuzeydeki Cyrene'den (Şahat) kaynaklanan Cyrenaica adıyla anılmıştır; bölgeye Batı'da bugün de Cyrenaïque, Cirenaica denilmektedir. Halen yerinde Merc şehrinin bulunduğu eski Barkê (Berka) ve bütün Cyrenaica bölgesi İslâm fethinden önce İskenderiye'ye, o da diğer Kuzey Afrika bölgeleri gibi Bizans İmparatorluğu'na bağlı idi. Hz. Ömer devrinde İskenderiye'yi 21 yılı Şevval ayının (Eylül 642) sonlarına doğru fetheden İslâm orduları kumandanı Amr b. Âs, Kuzey Afrika kıyıları boyunca batıya doğru fetihlerini genişletmek ve İslâm'ı yaymak gayesiyle Berka'ya yöneldi. Böylece önceleri Dimaşk ve Mısır'ı hedef alan İslâm fetihleri Kuzey Afrika'ya dönmüş ve sırasıyla Berka, İfrikiyye, Mağrib (Tunus, Cezayir, Fas) bölgelerine ve oradan da Avrupa'da Endülüs'e ve Güney Fransa'ya ulaşmıştır. Amr b. Âs Mısır'ın fethini tamamlamadan önce keşif için Ukbe b. Nâfi'i Berka taraflarına yollamıştı. Ordusu ile Berka'ya geldiğinde ise bura halkına barış yapmak üzere haber gönderdi, onlar da teklifi kabul ederek İslâm ordusuyla savaşmadılar. Yapılan anlaşmada Berka'nın her yıl cizye olarak 13.000 dinar

ödemesi kararlaştırıldı ve Berkalılar bu cizyeyi kendilerine bir vergi toplayıcısı gönderilmeden düzenli olarak Mısır valisine gönderdiler. Belâzürî Vâkıdî'den naklen Amr b. Âs'ın, "Hicaz'da mal ve mülküm olsaydı dahi Berka'ya yerleşirdim; zira ondan daha huzurlu ve daha sakın bir yer bilmiyorum" dediğini yazmaktadır (*Fütah*, s. 322). Berka'da yaşayan halk, devamlı şekilde vahalar arasında dolaşan Berberîler'den oluşuyordu ve en önemli kabileleri Luvâte, Hüvâre, Nefûse ve Evrebe idi. Berka'yı fetheden müslümanlar şehrin surlarını yıktılar. Müslümanlar sayıca az olduklarından, çok süratli gelişen ve yayılan ilk fetihlerde her kaleye muhafız bırakmak imkânı bulamadıkları için şehirlerin surlarını yıkarak halkını tekrar savunmaya geçmekten mahrum bırakma yolunu seçmişlerdir. İslâm sınırları içine katıldıktan sonra Berka'nın idaresi ashtaptan Ruveyfa' b. Sâbit'e verildi. İlkçağ'dan beri Nil'den batıya doğru giden ve Ortaçağ'da Haçlılar'la istilâ ordularının da kullandıkları kervan yolları sayesinde Sahrâ vadileriyle temasta bulunan Berka, dört asırlık bir süre zarfında yüksek sayılabilecek bir refah seviyesine erişti. Bu arada yerli Berberîler de Araplar'la karıştı.

XI. yüzyılda Mısır'dan gelerek Kuzey Afrika'ya yayılan Hilâlî istilâsı yüzünden Berka tamamıyla harap oldu; İbn Haldûn'un zamanında (XIV. yüzyıl) köyler dahi tamamen yıkılmıştı. Göçebe halk geçimini arpa ekerek temin ediyordu. Sonradan burada Merc adlı bir köy kuruldu. Tarih boyunca Mısır'a bağımlı olduğu görülen Berka bölgesi, Mısır'ın Osmanlılar tarafından fethinden sonra bu idareye bağlandı ve 1711-1835 yılları arasında Trablusgarp'ta hüküm süren Türk asıllı Karamanlı ailesine mensup valilere tâbi oldu. 1840'ta Osmanlılar Merc köyünün yanındaki bir tepe üzerine kale inşa ettiler ve Merc'i Bingazi mutasarrıflığına bağlı bir kaza olarak teşkilâtlandırıdılar. Kasaba kalenin bulunduğu tepenin eteğinde 30 x 12 km. ebadındaki bir çukur bölgede denizden 285 m. yükseklikte yer alıyordu ve nüfusu XX. yüzyılın başlarında, buradaki Osmanlı garnizonu da dahil olmak üzere 1000 kişiyi geçmiyordu. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Berka bölgesi büyük Senûsî hareketinin etkisi altında kaldı. 1897'de bölgeye gelen Girit müslümanları eski Apollonia'nın bulunduğu yerde Sûsa Limanı'nı (Mersâ Sûsa) kurdular.

Berka

